

poterit ex dictis. Si autem prædictum errorem non prævidit nec prævidere potuit, secundum plures, damnum adhuc reparare tenetur, quia vi mandati ejus sequitur. Ita *Collet.* Alii vero negant. Nam, inquiunt, teneri non debet de damno quod præter suam intentionem contigit, quod non mandavit, nec voluit, nec prævidit, nec quidem prævidere potuit: atque tale est respectu mandantis damnum ex morte Pauli secutum. Sic *Vogler*, n. 279, cum pluribus aliis. Posterior haec sententia videtur eo magis fundata et principiis a nobis superius expositis conformior, quod non sit obligatio reparandi damnum per accidens: at damnum ex errore solum alterius et præter intentionem illatum, est merum accidens. Ergo, etc.

Quæritur 4o utrum mandans reparare teneatur damna quæ mandatarius ipse jussioni obtemperans patitur.

R. Si mandatarius sponte ac voluntarie se obtulerit, vel si rogatus facile ob mercedem promissam acquieverit, ad nihil mandans tenetur; nam mandatarius omnia pericula in se suscepisse censemur. Si vero, vi, metu aut alio modo, coactus fuerit, ut superiores cogere solent inferiores per mandatum, mandans, juxta omnes, ea tenetur reparare damna quæ non raro, in actionibus hujusmodi peragendis, exsequentes patiuntur, quia haec prævidere debuit, et aliunde jus mandatarii, eum cogendo, violavit. Hinc, si, ex mandato, alterum occidere quærens, ipse occidatur, vel deprehensus, ad triremes damnetur, haec damna reparare tenetur mandans. At si mandatarius extraordinarium aliquod damnum patiatur, v. g., si fulmine in via percussus vel ex equo cadens moriatur, quidam dicunt mandantem damna haec reparare non teneri, quia ea non prævidit nec prævidere debuit. Ita *Vogler*, n. 80. Alii autem docent illum etiam in eo casu damna haec reparare debere; revera enim vi mandati eveniunt, ac proinde mandanti tribuenda sunt. Ita *Billuart*. Excipiunt nisi mandatarius pericula sponte et absque necessitate subire voluerit, ut si viam extraordinariam tenere elegit; tunc in eo casu damna ipsi soli adscribenda sunt, nec ullo modo ex jussione procedunt. Prior sententia con-

formior esse videtur pluribus decisionibus quas superius, ubi de damno præter exspectationem secuto, jam admisimus.

SECTIO SECUNDA. — De consulente.

Duplex distinguitur consulens: alius enim est qui de bonitate aut malitia alicuius actionis decernit, v. g., tam contractum licitum esse, nullam in tali casu faciendum restitutionem; alius vero qui, supposita actionis iustitia vel injustitia, ad illam movet alterum blanditiis, precibus, pollicitationibus, adhortationibus, vel ostendendo illi utilitatem aut voluptatem quam percepturus est, facilitatem executionis, suppeditando media et modos quibus efficaciter uti possit.

Principium et fundamentale inter mandantem et consulentem discrimen est, quod actio fiat nomine mandantis, non vero nomine consulentis; hic enim ad actionem excitat in commodum illius cui dat consilium, alter autem in proprium commodum.

Certum est consulentem per se teneri ad restituendum damnum quod consuluit; nam in illud evidenter, positive, injuste et efficaciter influit, siquidem alterius voluntatem ad actionem movet.

Diximus *per se teneri*; fieri enim potest absolute ut ad nihil teneatur, vel saltem non ad totum; si consilium ipsius minime in damnum influxerit, quia consilium exsequens jam plene erat determinatus, ad nihil obligari potest. Evidem, stando principiis, forte non statim ab omni restitutione facienda eximeretur qui consilium dedisset alteri jam ad agendum determinato, quia fieri posset quod consilium istud vere influxerit in actionem damnificativam: hic recidit fere quæstio quam infra expendemus in articulo III. Sed cum gradus influxus estimari et existentia obligationis persuaderi rarissime possent, illa obligatio, si vere, ut multi volunt, existeret non foret urgenda. Si in bona fide et absque culpa theologica consilium dederit, ad nihil tenetur; si partentum damni consuluerit, partem tantum reparare tenetur, v. g., si parato decem furari francos, suasit ut

viginti subriperet, ad decem tenetur. E contra, si exsequens in bona fide, vi consilii damnum intulerit, ad nihil tenebitur, nisi ratione rei acceptae et detentae; consulens vero ad totum obligabitur, nisi aliqua ratione a peccato excusetur. Si consilium determinaverit tantum modum, circumstantias temporis aut celeritatis actionis damnificativae, consulens in tantum restituere tenebitur in quantum illae circumstantiae aestimabuntur damnosae.

Sic communiter doctores.

Consulens autem qui, ratione professionis vel officii, decernit talem actionem esse licitam, in tali casu nullam restitutionem faciendam, ut sunt parochi, confessarii, concionatores, theologi, advocati, etc., totum teneretur reparare damnum ex consilio suo secutum, si, praे ignorantia vel negligentia, mortaliter peccaverit; non refert autem quod damnum istud respectu consilium petentis existat, vel respectu aliorum quibus consilio persuasus nocet; totum enim consulenti imputandum est. Idem dicendum est de iis qui, licet ratione officii consilium dare non teneantur, se tamen pro idoneis consiliariis gerunt, ac in tali re se peritos esse profitentur.

Qui vero nec ratione status aut officii consilium dare tenentur, nec peritiam profitentur, ut mulieres et plebeii quorum nota est insufficientia, restituere non tenetur erga eum qui consilium petit; damnum enim quod patitur imprudentiae ipsius tribendum est. Sed erga alios quibus ex eorum consilio damnum infertur, destituere tenentur, quia in illud injuste ac positive influunt.

Si quis tamen ostenderet se dubitare, se nescire, vel simpliciter diceret ita sibi videri, damnum inde secutum reparare non teneretur; totum enim imputandum esset agenti, qui, veritate non magis quæsita, periculo damnum inferendi sese exposuisset. Ita *Sylvius*, q. 62, art. 4, *Quær. 4*, cod. 5, 6; *Vogler*, n. 299, et *Billuart*, qui testantur hanc sententiam esse communem.

Quæritur 1º utrum qui, bona fide, injustum dedit consilium, teneatur ex justitia illud, ubi deprehendit esse falsum, revocare.

R. Tenetur ex justitia, ut fert sententia communior et longe probabilius, modo absque gravi detimento illud revocare queat: *pater ex jam dictis*. Etenim consilium dando non peccavit, ex hypothesi; sed advertens illud esse injustum, et tamen non revocans, cum sine gravi incommodo illud revocare posset, eo ipso fit reus injustitiae, quia tunc damnum ex consilio secutum ipsi imputabile est: illud ergo reparare tenetur si consilium revocare noluerit. Sic revera a probis et piis viris agitur, atque ita docet *Vogler*, n. 293, cum *Lessio*, card. de *Lugo* et pluribus aliis.

Quæritur 2º utrum qui minus consulit malum ad avertendum majus, restituere teneatur.

R. Vel hæc duo mala eidem personæ inferenda sunt vel diversis personis. Si eidem personæ inferenda sint, consulens minus ad avertendum majus, minime restituere tenetur, tunc enim bonorum alterius fuit gestor utilis, nedum ei damnum intulerit.

Contra vero, qui furi grave damnum Petro inferre volenti et paratissimo consuleret ut potius minus malum Paulo inferret quia ditior est, illud Paulo restituere teneretur; nam positiva illius fuit causa respectu Pauli, et quidem injuste, quia, etiam ad protegendum innocentem, damnum alteri innocentii directe et positive inferre non licet, nisi ita sit leve ut damnificatus rationabiliter præsumatur illud libenter pati ad malum multo gravius proximi avertendum. *Sic pro utroque casu communissime theologi.*

Quæritur 3º an liceat avertire maleficum a domino pauperi inferendo, consulendo illi ut potius alios quærat difiores quibus noceat, nullos in particulari designando.

R. Juxta multis theologos, illud licitum est, si alia via maleficus averti non possit; illud enim licitum est, si nemini jus strictum lædatur: atqui nemo conqueri potest jus suum per tale consilium fuisse læsum; si consulens simpliciter dixisset furi: *Noli, quæso, nocere Petro*, quia valde pauper est: nulla restituendi obligatio existet, etsi prævideretur quod fur alii certe noceret. Porro

idem esse videtur si dicat furi: Noli bona Petri subripe-re; si absolute furari velis, non tibi deerunt alii ditiones quibus cum pari tibi lucro minus neceas. Ita Vogler, n. 287, et alii.

Quæritur 4º utrum consulens, qui consilium suum ante operis exsecutionem revocavit, reparare teneatur damnum si nihilominus sequatur.

R. Si consilium præstiterit decernendo actionem esse licitam vel illicitam, aut precibus, adhortationibus vel blanditiis alterum ad damnum excitaverit, et consilium ante exsecutionem serio revocaverit, ac revocationem sufficienter manifestaverit, de damno postea secuto non tenetur; nam tunc ex sola malitia agentis provenit.

Si autem consilium sit vestitum, ut aiunt theologi, id est si consulens argumentis et sophismatibus quæsierit alterum impellere ad damnum, ostendendo utilitatem actionis vel voluntatem, docendo media quibus tute uti posset, revocatio consilii non semper ab obligatione restituendi exponit; fieri namque potest ut, non obstante hac revocatione, damnum ex consilio sequatur; in illa autem hypothesi, adest obligatio damnum istud resarcendi, siquidem totum consulenti imputandum est, quidquid deinde ad illud impediendum fecerit; eodem modo enim se habet ac homo qui ab alto lapidem ex ira in inimicum jecisset, et statim de culpa etiam ante damnum doleret: porro, ille juxta omnes totum damnum reparare teneretur: ergo *a pari*, etc.

Quæritur 5º utrum qui malo exemplo alios ad damnum alteri inferendum inducit, illud reparare teneatur.

R. Si præbeat malum exemplum ea præcise intentione ut alios ad damnum determinet, evidenter nobis appareat ad restitutionem obligatus, quidquid nonnulli dicant; illius enim est causa efficax, perinde ac si expresse consulusset.

Si vero malum exemplum non posuerit ex intentione alium determinandi ad damnum inferendum, sed tamen prævidens aut prævidere debens hujusmodi damnum inde secuturum esse, tenereturne illud reparare? Quæstio

hæc inter theologos controvertitur; at probabilius multis videtur eum etiam in illo casu damnum reparare teneri, cum per actionem illicitam, ad quam nullum jus habebat, alterum ad damnum efficaciter determinaverit, ita ut, secluso perverso exemplo, damnum non fuisset illatum. Ergo. Sic P. Antoine, p. 232, edit. 1818; Collet, in *Cont. Tournely*, p. 445, et Billuart, contra Layman, lib. 2, tr. 3, cap. 13, n. 6, qui plures alios citat.

SECTIO TERTIA. — De consentiente.

Duplici modo aliquis in damnum alterius consentire potest: nempe vel consensu inefficaci, cum videt malum proximo inferri, aut illatum vel inferendum esse audit, et applaudit, gaudet et exsultat; vel consensu efficaci, quando malum proximo inferendum a suo consensu pendet vel determinatur: eo modo consentiunt senatores et judices, qui per suffragia ad injustas leges, ad iniquas sententias positive concurrunt; vocales in capitulo, qui indignum ad prælaturam vel ad officium aliquod eligunt. Qui priori modo tantum consentiunt, minime ad restitutionem tenentur, siquidem etiamsi ex odio applaudant damno, nullo modo tamen in illud influunt: qui vero posteriori modo efficaciter consenserunt in damnum, illud reparare tenentur; manifeste enim in illud positive et injuste influxerunt. Idem dicendum est si, de industria et absque ratione sufficienti, absint a senatu vel a capitulo, quando prævident, defectu suffragii sui, numerum suffragiorum injustorum futurum esse ad damnum sufficientem; nam tenentur ex officio suffragium suum in bonam partem dare, aut saltem debent, quantum in se est, impedire ne nomine totius collegii senatorum, canonicorum, etc., injusta sententia vel decisio evadat. Ergo.

Ita omnes.

Verum gravis hic inter theologos movetur quæstio, an scilicet, qui dat suffragium quando suffragia ad injustam sententiam sufficientia jam præcesserunt, damnum reparare teneatur.

Certum est 1º eos qui primi dant suffragia, antequam

numerus sufficiens compleatur, ad restitutionem in solidum teneri, etiamsi prævideant alios consensuros esse; in damnum enim positive, injuste et efficaciter influunt.

2º Communiter etiam admittunt doctores, omnes, tam ultimos quam primos, ad restitutionem in solidum teneri, quando suffragia secreto conferuntur, sive sciant quid alii facturi sint, sive non; cum enim sententia non feratur nisi post collationem omnium votorum, ab omnibus lata esse censemur, et damnum omnibus æqualiter imputatur: ergo omnes æqualiter istud reparare tenentur. In his igitur circumstantiis judex stare debet pro justitia, vel a judicando abstinere, cum quocumque periculo.

Certum est 2º eos qui, post numerum suffragiorum ad damnum inferendum competentem, consentiunt, dum priores suffragantes ab iniqua sententia eloquentia sua revocare possunt, ad restitutionem teneri; debent enim, ut jam diximus, quantum in se est, impedire ne injusta sententia nomine omnium feratur.

Difficultas igitur in eo consistit, an, ubi suffragia publice dantur, qui ex aliquo motivo humano consentit, postquam irrevocabiliter jam data sunt suffragia ad sententiam injustam sufficientia, nihilominus de damno inde secuto teneatur.

Duplex ea de re est theologorum sententia. Alii enim negant eum in illo casu ad restitutionem teneri: in damnum enim, inquit, minime influit, siquidem sufficientia jam irrevocabiliter data sunt suffragia, quando suum præbet consensum; inefficaciter ergo in damnum consentit, ac proinde illud reparare non tenetur. Ita *Lessius*, card. *de Lugo*, *Sylvius*, *Layman* et *Vogler*, qui plures alios citat, n. 302.

Alii autem concedentes præcedentem opinionem esse veram, quando sententia fit definitiva statim ut major pars suffragiorum obtinetur, ita ut alia prætermitti possent, aliter opinantur et ad restitutionem obligant quando lex, ut fit ordinarie, indicat non existere decisionem, nisi omnes jus vocem suam emittendi habentes suffragia sua libera dederint, et dicunt sententiam tunc

ferri vi omnium suffragiorum collective sumptorum. Unde concludunt eum qui ultimus suffragium dedit, nihilominus in damnum influxisse, quia sententia injusta nomine ipsius sicut et nomine aliorum fertur: ergo et ipse ad restitutionem tenetur.

Et vero, si suffragia secreto conferrentur, ultimus suffragans, etiam juxta *Sylvium* et alios, ad restitutionem sicut et priores teneretur, quia omnes in damnum per modum unius causæ concurrerent: at eodem sensu per modum unius causæ concurrunt ad damnum, quando suffragia publice dantur: ergo *a pari*, etc. Sic *Billuart*, *Heno*, *Daelman*, *Collat. Paris.* et *Andeg.*, *Thomas de Charmes* et *Dens*, qui asserit hanc sententiam nunc esse communem.

Si quis dubitaret an suffragium suum ex prioribus et ad sententiam necessariis fuisse, ad restitutionem teneretur: id ipsi alterius opinionis patroni fatentur, saltem ex parte, dicentes suffragantem in illo casu pro ratione dubii restituere teneri.

Hinc qui sunt membra senatus vel capituli, cuius major pars ex inordinatis motivis facile suffragatur, sedulo cavere debent ne aliorum exemplo in dandis suis suffragiis determinentur.

SECTIO QUARTA. — De palpone et recursu.

Palpo ille est qui laudibus, plausibus vel etiam irrisiōibus, exprobriis, murmurationibus, etc., alios excitat et inducit ad damnum alteri inferendum. Adulator et palpo sunt quid unum et idem. Adulatio autem sic intellecta ad consilium reducitur; itaque adulator sive palpo eodem modo ac consulens damnum reparare teneatur. Nihilominus advocatus defendere potest coram tribunalibus furem qui juridice defendi potest, quia non intendit eum liberare in foro conscientiae ab obligatione restituendi.

Recursus seu recursum præstans, ille est qui securitatem, commoditatem, protectionem, custodiam malefac-

tori ut tali præbet, unde fit quod iste damnum inferat vel illatum non resarciat.

Receptator qui fuit causa cur damnum inferretur vel illatum non resarciretur, ad illud reparandum tenetur; illius enim fuit causa positiva, injusta et efficax. Ergo,

Hinc qui, ante factum, domum suam offerunt in asylum vel, post factum, malefactores ut tales recipiunt, eorum instrumenta et furtæ custodiunt vel occultant, etc., ad restitutionem tenentur. E contra, qui malefactores ut amicos, consanguineos, hospites recipiunt, ad restitutionem non tenentur; nec pariter quando illos sub spe emendationis occultant, vel ostendunt eis viam qua fugere possint, cum ad carcerem vel ad necem quereruntur: sed curare debent ne occultatio hæc vel fuga causa sit cur non restituant; nam tunc injustitiae eorum fierent participes et ad restitutionem tenerentur.

SECTIO QUINTA. — De participante.

Duplici modo aliquis fieri potest injustitiae particeps, nempe in præda et in ipsa actione qua damnum infurtur. Ille fit particeps in præda, qui partem damni absque suo consensu illati seu rei furtive accipit. Si hanc partem bona fide acceperit, eam reddere tenebitur, sicut possessor bonæ fidei. Si vero in mala fide eam perceperit, damnum ratione illius partis reparare tenebitur, sicut possessor malæ fidei.

Particeps actionis injustæ, ille est qui cum alio concurrit ad actionem alteri damnificativam, quod duplici modo fieri potest, videlicet, immediate et mediate. Immediate concurrit, quando actionem alteri damnificativam simul cum aliis exercet, ut, v. g., si duo simul occidant hominem, domum spolient, incendant, etc.

Concurrit autem mediate tantum, quando ponit actiones quæ per seipsas non sunt damnificativæ, sed quibus malefactor utitur aut potius abutitur ad malum alteri inferendum, v. g., si scalam commonet, humeris portet, ad murum applicet, eam sustineat dum fures ascendunt; si excubias agat, si arma ministret, etc.

Iterum damnum ad quod concurrit, vel proximum lœdit in bonis corporis, ut in vita et membris, vel in bonis fortunæ. *His præmissis*, sit

PROPOSITIO PRIMA.

Nunquam licet, etiam ad mortem vitandam, cum alio immediate concurrere ad actionem qua proximus in bonis corporis lœditur, nisi forte agatur de vita mutilandi servanda.

Prob. Cooperari non licet ad actionem alteri damnificativam, nisi legitime præsumatur illum jus suum concedere aut rationabiliter invitum non esse: sed ubi de bonis corporis agitur, legitime præsumi non potest proximum jus suum concedere aut rationabiliter invitum esse non posse; quia homo perfectus non habet dominium in vitam nec in membra sua: nunquam igitur valide consentire potest ut hæc sibi injuste tollantur, *nisi forte ubi agitur de vita ipsius mutilandi servanda*, ut diximus in propositione; quia sicut ipse partem corporis sui pro toto corpore servando probabilius ascindere valet, quando mors imminens ab extrinseco ita vitari potest, sic etiam consentire quod quis ipsum mutilet ut conservet vitam impeditam.

Unde, ut communiter notant doctores, ait *Vogler*, n. 310, captivi apud Turcas contra justitiam peccant et ad restitutionem tenentur, si, in bello formaliter injusto adversum Christianos, ignem bombardis admoveant, pilas explodant, sagittas jaciant, etc.; non item, si ex metu mortis, remigent, annonas devehant, etc. *Vogler*, n. 313; quia hæc de se et immediate ad mortem aut mutilationem non tendunt. Quod etiam de cæteris bellis evidenter injustis dicendum est.

PROPOSITIO SECUNDA.

Non licet generatim immediate ad actionem alteri in bonis fortunæ damnificativam concurrere, ne ad mortem quidem vitandam.

Prob. Nunquam licet facere mala ut eveniant bona;

sed qui immediate concurreret ad actionem alteri in bonis fortunæ damnificativam, faceret malum. Etenim injusta alterius damnificatio est mala in se, et excusari non potest, nisi damnificatus non sit rationabiliter invitus. Porro communiter damnificatus rationabiliter esset invitus in casu supposito, et contraria doctrina malefactoribus faveret, ac cunctis oppressionibus viam aperiret. Ergo. Ita Vogler, n. 310, Billuart, et communiter alii.

Diximus *non licet generatim*; quidam enim absolute existere possunt casus in quibus liceat ad damnum alterius immediate concurrere, nempe 1° si cooperans intentionem ac potestatem habeat totum reparandi damnum ex actione sua secuturum; dominus enim rationabiliter invitus esse nequit quod grave malum avertatur per actum qui sibi damnosus non habendus est; 2° si, in aliis casibus, legitime presumatur dominum jus suum concedere aut rationabiliter invitum non esse: ut merito autem judicetur dominum jus suum concedere aut rationabiliter invitum non esse, habenda est ratio ipsius fortunæ, quantitatis damni quod passurus est, et mali cooperatori imminentis; 3° si evidens sit damnum inferendum esse; sive cooperetur, sive non, et grave timeatur malum, ex principio: *Quod mihi prodest et tibi non obest, teneris permittere.*

His casibus exceptis, omnis cooperatio immediata ad damnum alteri inferendum illicita et reprobanda videatur. Vogler, n. 310; S. Lig. l. 3, n. 571.

Neque dicatur licere, ex dictis in Tractatu de *Conscientia*, ponere actionem vel materiam in se bonam, ex qua duo prævidentur secuti effectus, unus bonus et alte malus, bonum intendendo et malum permittendo: id quidem licitum est, modo duo effectus immediate sequantur ex causa posita; non vero licet malum primo producere, ut deinde bonus obtineatur, quia esset tunc facere malum ut eveniret bonum. Porro, in præsenti casu, sic præcise ageretur: malus effectus præcederet, et bonus, id est conservatio vitæ cooperatoris, ex coope ratione non immediate sequeretur; quod adeo verum

est, ut, actione peracta, si malefactor adhuc timeat, cooperatorem occidere possit: unde patet hanc vitæ servationem ne procedere quidem a cooperatione tanquam a causa proprie dicta. Ergo.

Injustus cooperator, defectu principalis damnificatoris, certo tenetur damnum illatum reparare.

PROPOSITIO TERTIA.

Licet mediate ad actionem alteri damnificativam concurre ob mortem, mutilationem, aut aliud grave damnum vitandum.

Prob. Ob rationabilem causam ponere licet actionem ex se bonam vel indifferenter quæ ex malitia tantum alterius ad malum deducit effectum: sic omnes, post sanctum Thomam, fatentur quod, ad vitandum grave damnum, mutuum ab usurario petere, aut vinum petenti ad se inebriandum dare licet: at mediata cooperatio, de qua hic agitur, ex se bona est vel indifferens, ex malitia tantum abutentis vel cogentis alteri fit damnificativa; quamvis enim arma malefactoribus subministrantur, instrumenta illis præbeantur, excubiæ pro ipsis agantur, non ideo damnum infertur: sed his actionibus ex se minime damnificativis abutuntur malefactores ut damnum inferant, sicut ebrios vino sibi præstito ad se inebriandum; si ergo gravis sit ratio prædictas actiones ponendi, non magis damnum tribuendum erit cooperanti, quam ebrietas tribuit ei qui præbet vinum.

Et vero licet, juxta fere omnes, pro vitanda morte reddere gladium apud se depositum proprietario illum ad alterum occidendum petenti; multi etiam ex adversariis fatentur quod ad vitandum grave damnum res furtivas vehere liceat, quia furtum jam consummatum est; captivi apud Turcas naves ad bellum Christianis inferendum pro vitanda morte remis movere possunt: at non videtur cur potius in his quam in aliis casibus ad damnum sic mediate concurrere liceret: nostra igitur propositio admittenda est. Ita Vogler, n. 223, et Billuart.

Hinc ab omni culpa, proindeque ab onere restitutionis immunes sunt qui, tempore perturbationis publicæ, metu mortis, vel alterius gravis damni, ad facienda multas deprædationes coacti sunt mediate concurrere, v. g., deprædatores comitari, instrumenta illis subministrare, excubias agere, res deprædatas transvehere, etc.

Ut autem prudenter judicetur an sufficiens existat causa ponendi actionem quæ mediate ad damnum alteri inferendum concurrit, quatuor sunt consideranda : 1º gradus influxus hujus actionis in malum inferendum; 2º gravitas mali quod secuturum est; 3º probabilitas quod alioquin non inferretur; 4º examinandum est an malum istud sit contra justitiam. Major enim requiritur ratio, si causa efficacius in malum effectum influat, v.g., si scala sustineatur ut fur ascendat, quam si tantum commodaretur; major iterum requiritur ratio, si gravius sit malum ad quod concurrit; major adhuc esse debet, si probabilius sit quod alioquin non inferretur; major denique requiritur ratio, si malum sit contra justitiam, ac proinde contra voluntatem illius cuius violatur jus strictum, quam si ageretur de malo etiam spirituali illius qui voluntarie consentit.

Ratio fundamentalis cur non liceat immediate ad damnum alteri inferendum concurrere, liceat vero mediate concurrere quando malum aliquod concurrenti imminet, hæc esse nobis videtur, scilicet æqualitas hominum. Cum enim omnes natura sint æquales, unusquisque merito alteri interdicere potest actionibus quæ directe sibi nocent: verum, ex eodem principio, nullus habet jus interdicendi actionibus ex se indifferentibus quæ non fiunt nocivæ, nisi ex malitia tertii, modo aliunde gravis sit causa eas ponendi; jus enim istud supponeret unquamque exigere posse ut alter actiones suas in ipsius utilitatem convertat: hoc autem evidenter repugnat; eo ipso enim tolleretur æqualitas: ergo.

SECTIO SEXTA. — De muto, non obstante et non manifestante,

Causæ negativæ seu quæ positive in damnum non in-

fiunt, obligationem illud reparandi per se non incur-
runt, sed tantum ratione contractus aut quasi-contractus
quem transgreduntur, vel officii, v. g., dominus qui
non impedit ne animalia sua damnum vicinis inferant,
denariis publicis prepositus qui fraudi sibi notæ non ob-
stat, etc.: id pateret ex dictis.

Unde qui solammodo ex charitate damnum impedi-
re tenentur, si illud ex odio non impedian, quamvis facil-
lime impidiere possent, nulla obligatione restituendi
constringuntur ex justitia, quamvis teneri possunt ex
charitate. *Sic communiter theologi.*

Ut igitur causæ negativæ obligationem damnum repa-
randi incurvant, tria requiruntur: 1º ut illud ex justitia
impedire teneantur; 2º ut illud impedire valeant, nisi
forte quis ad illud reparandum se obligaverit etiamsi
absque culpa sua eveniret; nam, secluso speciali con-
tractu, nemo tenetur reparare damnum quod absque
culpa sua fuit illatum; 3º requiritur ut damnum istud
absque gravi detimento impedire queant: *est sententia
communis theologorum.* Etenim si omnes qui damnum
aliorum ex officio impediare debent, ad id cum gravi deti-
mento obligarentur, fere quicumque habent conscientiam
timoratam, hujusmodi recusarent officia, et societas
grave detrimentum inde pateretur; maxime enim illius
interest ut præcipua ejus officia a viris pietate et probi-
tate conspicuis exerceantur: ergo. Hinc famulus cum
periculo vitae aut mutilationis ligna domini sui servare
non tenetur.

Aliquando tamen fieri potest ut cum gravi detimento,
etiam cum manifesto vita periculo, detur obligatio dam-
num impediendi, nempe si de bono publico agatur; bonum
enim particulare semper bono publico cedere debet.
Unde milites cum periculo vitae obsistere tenentur hosti-
bus irruentibus, ne civitatem ingrediantur.

Tripli modo causæ negativæ cooperari possunt ad
damnum alteri inferendum, scilicet, non loquendo, non
obsistendo et non manifestando; idecirco negative coope-
rans, dictus est mutus, non obstante et non manifestans.

Mutus ille est qui, licet ex officio damnum impedi-
re

teneatur, tacet dum verbo, præcepto, minis, monito, precibus, litteris, clamore, strepitu, etc., illud impedire posset. Tales sunt superiores qui inferiores vident damnum alteri inferre, v. g., furari, detrahere, etc., et nihil dicunt; custodes silvarum, vinearum, etc., qui silent, dum clamores deprædatores avertere possent.

Non obstans est ille qui negligit operam dare ut malefactorem a damno avertat, v. g., dux exercitus qui civitati obsessæ non succurrit, advocatus qui defectu studii clientem male tuetur, magistratus qui sua segnitie scandala permittit grassari.

Non manifestans dicitur ille qui malefactorem dissimulat, judicibus vel superioribus non manifestat, ad impediendum malum, si nondum sit illatum; ad illud vero reparandum, si jam sit peractum: tales sunt præpositi negotiorum et vectigalium collectores, qui defraudantes non manifestant ut damnum dominorum vel reipublicæ impediunt.

Certum est omnes hujus generis cooperantes damnum quod sic non impediunt reparare teneri; ipsis enim imputabile est.

Quæritur 1º utrum confessarius qui cognoscit pœnitentem ad restitutionem teneri, et illum de restitutione facienda monere negligit, ad restitutionem teneatur.

R. Multum hoc in punto scinduntur theologi, sed probabilius nobis videtur confessarium ad restitutionem non teneri, etiamsi ex gravi et mortaliter culpabili negligentia restitutionem præcipere omiserit; confessarius enim teneri non potest ad restitutionem quam præcipere omisit, nisi, ratione officii, invigilare debeat bono temporali privatorum: at ratione officii invigilare non tenetur bono temporali privatorum; ex officio enim curam de bono spirituali pœnitentis habere debet, sed minime de damno temporali alterius. Ergo. Ita *Bonacina*, *Billuart* et *Vogler*, n. 325, qui pro eadem opinione decem et octo citat theologos, contra multos alios, inter quos *Navarrus*, *Sylvius*, etc.

Cæterum, omnibus fatentibus, si deinde confessarius pœnitentem de obligatione restituendi admoneat, pro

ipso restituere non tenebitur, quia vim negligentia suæ per monitionem sequentem sufficienter elisit, nisi pœnitens, qui tempore opportuno admonitus restituisset, jam non possit aut nolit restituere; quo in casu, quæstio solvenda est ex modo dictis circa obligationem confessarii. Juxta opinionem quæ nobis probabilior visa est, restituere non teneretur, siquidem ad hanc monitionem faciendam ratione officii et ex justitia non obligatur.

Secundum probabilem sententiam, confessarius potest, imo debet non admonere pœnitentem invincibiliter se ad restitutionem teneri ignorantem, quando prævidet fore ut admonitus restituere nollet; nam ex officio ea præstare tenetur quæ ad salutem pœnitentis magis conducent: monitio autem in eo casu ad salutem pœnitentis non conduit; non admonitus enim, materialiter tantum peccat, admonitus vero et non restituens, formaliter peccabit et damnabitur. Ergo.

Præterea, communissime docent theologi confessarium pœnitentem in pari ignorantia constitutum admonere non debere quando de peccatis contra virtutes a justitia distinctas agitur, v. g., de invaliditate matrimonii, et nulla spes emendationis affulget, quia tunc monitio obesusset et non prodesset: at eadem existit ratio, cum de actibus contra justitiam agitur. Monitio oberit, siquidem pœnitens postea formaliter peccabit; minime proderit, cum illum monitioni cessurum non esse supponatur. Ergo. Hæc decisio est contra *Collet*, in Tractatu de *Conscientia*, et plures alios.

Confessarius qui per decisionem positivam falso decrevit talem personam ad restitutionem non teneri, onus restituendi defectu pœnitentis incurrit, si propter gravem in acquirenda competenti scientia negligentiam, aut præcipitationem, aut præsumptionem, mortaliter peccaverit. Patet ex dictis ubi *de consulente*.

Positivam decisionem dare censetur, quando, interrogante pœnitente, nihil respondet, vel quando ita se gerit ut inde pœnitens ad restitutionem se non teneri concludat: ita enim concludere solent rudes, si confessarius nihil dicat.